

OHOI OSAAMISTA VUOROHOITON HOITO, KASVATUS JA PEDAGOGIIKKA KOULUTUS 22.9 ja 27.10.2015

**Lapsen rytmit – koonti välitehtävän esimerkeistä
vuorohoidon työntekijöiden käyttöön.**

**Esimerkit on kerätty vuorohoitoyksiköiden työntekijöiltä
Keski-Suomessa syys - lokakuussa 2015**

**Koonnin teki Kaisu Peltoperä/Jyväskylän yliopisto
PEDANET VERSIO 7.12.15**

Lapsen yksilölliset rytmit – 1. koulutuspäivän koonti

Kaikilla lapsilla on varhaiskasvatustilain mukainen oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen hoitoajoista riippumatta. Lapset eivät saa ”kärsiä” vanhempien vuorotyöstä, vaan jokaisella tulee olla tasa-arvoinen mahdollisuus osallistumiseen. Kaikkien ei tarvitse kuitenkaan osallistua kaikkeen toimintaan (esim. aamupäivän/vapaapäivän ohjelmaan), vaan lapsilla on myös oikeus vapaa-aikaan vanhempien kanssa. Siitä, missä osallistumisen raja menee, on tärkeää puhua vuorohoitoyksiköissä. Pedagogisen toiminnan vahvistaminen ilta- ja viikonloppuhoidossa on herättänyt keskustelua puolesta ja vastaan. Toisaalta ymmärretään lasten oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen, toisaalta esimerkiksi ilta- ja viikonloppuhoidossa korostuu lasten hoidon ja hoivan merkitys, sillä lasten viireystila voi olla heikko ja ilta nähdään rauhoittumisen aikana, jolloin lapsia ei tule kuormittaa liikaa.

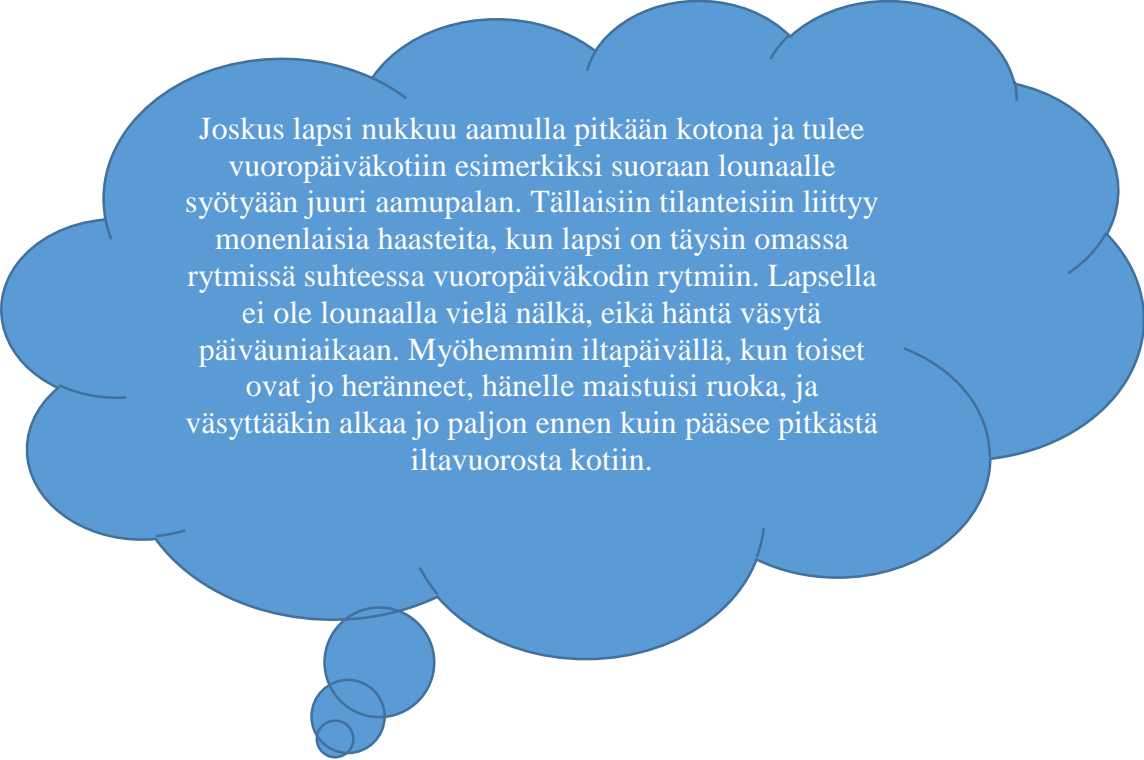
Vuorohoidon työntekijöitä on puhututtanut erityisesti esiopetuksen velvoittavuus. Työntekijät ovat pohtineet, miten esiopetuksen tavoitteet toteutuvat epätyypillisinä hoitoaikoina, kun paikalla ei välttämättä ole muita esiopetusikäisiä tai lastentarhanopettajaa. Esikoululainen voi myös joutua kulkemaan kahden ryhmän tai jopa kahden eri talon väliä esiopetukseen ja päivähoitoon. Keskustelua onkin herättänyt se, järjestetäänkö esiopetusta lapsen hoitovuorojen puitteissa vai osallistuuko lapsia hoitovuorojensa lisäksi erikseen esiopetukseen. Esiopetus on erityisesti sosiaalisten taitojen opettelua, ei pelkästään kirjatehtäviä. Eli esiopetusta ”annetaan” huomaamatta myös iltaisin ja viikonloppuisin, mm. pelaamisen ja muun yhteisen toiminnan muodossa.

Vuorohoidossa jokainen lapsi täytyy ottaa erilailla huomioon kuin tavanomaisessa päiväkodissa juuri lasten vaihtelevien hoitoaikojen vuoksi. On pidettävä tavalla tai toisella kirjaa lapsen osallistumisesta eri toimintoihin. Lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja aloitus- ja vasukeskustelujen merkitys korostuukin vuorohoidossa. Jokaisen lapsen kohdalla on sovittava omat toimintatavat joiden puitteissa kasvatusta, hoito ja opetus, sisältäen tarvittaessa esiopetuksen ja erityisen tuen tarpeet, toteutetaan. Pienryhmätoiminta on yksi tapa mahdollistaa isossakin ryhmässä yksilöllisen kohtaamisen, havainnoimisen ja henkilökohtaisten tavoitteiden huomioimisen. Toisaalta ilta- ja viikonloppuhoidossa nähdään ajankohtana, jolloin lasten on mahdollista osallistua itse toiminnan suunnitteluun. Toisaalta taas lapsiryhmät ovat tällöin heterogeenisiä eri-ikäisten lasten kokoontuessa samoihin tiloihin, jolloin mm. isompien lasten ideat ja toiveet saattavat jäädä pienten kanssa aikaa vievien perushoitotilanteiden varjoon. Toiminnan kehittäminen onkin tällöin mm. sen pohtimista, miten perushoitotilanteet hyödynnetään pedagogisesti niin, että isommat lapset kokevat toiminnan mielekkääksi.

Vuorohoidossa työskentely edellyttää työntekijältä erityistä sitoutumista vaihteleviin työaikoihin ja -oloihin. Työntekijän motivaatio takaa hyvän eri ammattikuntien välisen yhteistyön ja takaa lapsille hyvän, monipuolisen ja haastavan toiminnan. Pedagogiikan toteuttamisen kannalta on tärkeää työntekijän herkkyys havaita eri tilanteita ja nähdä ja hyödyntää niiden pedagogiset mahdollisuudet. Vuorohoidon merkittävänä haasteena on suuri määrä lapsia, sillä usein työntekijät työskentelevät koko talon lasten kanssa. Lukuisat vuorovaikutussuhteet ovat haastavia myös lapselle ja niitä onkin pyritty vähentämään esimerkiksi nimeämällä vakituinen iltahoitaja. Näin on mahdollista lisätä jonkun verran ennakoitavuutta moninaisiin vuorovaikutussuhteisiin.

Lapsen yksilölliset rytmit – välitehtävien koonti

Lapsen yksilölliset rytmit – työpajan välitehtävässä työntekijät havainnoivat yhtä epätyypillisenä hoitoaikana paikalla ollutta lasta ja tarkastelivat erityisesti haasteita, joita liittyi kasvatukseen, hoidon ja opetuksen järjestämiseen kyseisen hoitoajan puitteissa. Keskustelimme työpajassa siitä, miten vuorohoidossa tulee ottaa huomioon lasten moninaiset rytmit. Työntekijät kokivat tämän ajoittain haasteelliseksi.

Joskus lapsi nukkuu aamulla pitkään kotona ja tulee vuoropäiväkotiin esimerkiksi suoraan lounaalle syötyään juuri aamupalan. Tällaisiin tilanteisiin liittyy monenlaisia haasteita, kun lapsi on täysin omassa rytmisessä suhteessa vuoropäiväkodin rytmiin. Lapsella ei ole lounaalla vielä nälkä, eikä häntä väsytä päiväuniaikaan. Myöhemmin iltapäivällä, kun toiset ovat jo heränneet, hänelle maistuisi ruoka, ja väsyttääkin alkaa jo paljon ennen kuin pääsee pitkästä iltavuorosta kotiin.

Väsymys aikaisissa aamuvuoroissa tai toisaalta taas iltavuoroissa jos päiväunet ovat vaikka jääneet välistä, olikin yksi selkeä teema, joka näkyi työntekijöiden lapsihavainnoinneissa. Tällöin pedagogista toimintaa oli vaikea toteuttaa. Toisaalta lasten vaihtelevat vireystilat

myös haastoivat työntekijöitä pohtimaan, minkälaista pedagogiikkaa kulloinkin on mahdollista toteuttaa.

”Illalla ei jaksakaan tehdä kynätehtäviä pöydän ääressä, joten illalla keksimme vireystilaan sopivia touhuja, kuten pelit, legorakentelut ja kotileikit”

Lähtökohtana työpajalle oli ajatus siitä, että vuoropäiväkodeissa noudatetaan melko tiukasti tavanomaisen päivähoidon rytmejä ja tapoja toimia. Vuorohoidon arkea rytmittävät ruokailut, päiväunet ja usein arki-aamupäivisin toteutettava ohjattu pedagoginen toiminta. Iltapäivät, illat ja viikonloput nähdään enemmän lasten omaehtoisen leikin aikana. Keskustelimme ryhmissä siitä, miten tärkeää olisi **muokata vuoropäiväkodin rytmejä** ja rutiineja vastaamaan paremmin lasten yksilöllisiä tarpeita. Henkilökunnan ja tilojen riittämättömyys nousi keskeiseksi haasteeksi kun pohdimme, voisiko ruokailu- tai uniaikoja muuttaa tai lisätä. Saimme kuitenkin konkreettisia esimerkkejä vuoropäiväkodista, jossa näin oli tehty:

TOINEN PÄIVÄUNIAIKA KLO 14–15 iltavuorossa oleville lapsille

Riittääkö henkilökunta?

- Riittävätkö tilat?
- Kärsivätkö kaverisuhteet, kun toiset leikkivät ja toiset nukkuvat?
- ➔ Lapsia sen verran monta, että menevät omana pienryhmänään nukkumaan yhden työntekijän kanssa

VÄLIPALAN SIIRTÄMINEN

MYÖHÄISEMMÄKSI, jotta ennen kello 18 haettavat lapset jaksavat kotiin asti ilman päivällistä.

- Vaatii neuvottelua keittiöhenkilökunnan ja siistijöiden kanssa
- Riittääkö henkilökunta?

Vuorohoidossa korostuvat **neuvottelut** aikatauluista. Aikatauluista neuvotellaan erityisesti vanhempien kanssa. Nämä neuvottelut jakoivat työpajassamme henkilökunnan mielipiteitä. Osa oli mm. sitä mieltä, että vanhempia olisi hyvä ohjeistaa noudattamaan kotona samaa rytmiä kuin päiväkodissa, osa taas oli sitä mieltä että vapaapäivinä ja iltavuoroja ennen lapset voivat nukkua aamulla pidempään. Toisaalta neuvottelut vanhempien kanssa koskevat hoitoon tuloaika: vanhempia pyydetään tuomaan lapsi ennemmin ennen toimintaa kuin toimintojen aikana, jolloin vältetään ylimääräisiltä keskeytyksiltä. Työpajassa pohdittiin myös sitä, milloin on lapsen edun mukaista jäädä yöksi päiväkotiin. Työntekijät kokivat lasten myöhäiset iltavuorot haasteellisiksi, sillä ne sekoittivat pahasti lapsen rytmejä. Yleisesti oltiinkin sitä mieltä, että joskus on lapsen edun mukaista jäädä yöksi päiväkotiin. Yöksi jääminen on kiinni myös yksiköiden resursseista. Jos paikalla on muutenkin työntekijä

yöksi jäävien lasten kanssa, lapsen jääminen yöhoitoon ei ole kiinni taloudellisista resursseista. Toisaalta taas jos kyseinen lapsi olisi ainoa yövuorolainen, ohjataan hänet taloudellisin perustein ennemmin kotiin yöksi.

NEUVOTTELUT VANHEMPIEN KANSSA:

- Yhdenmukaiset rytmit kotona ja vuoropäiväkodissa (toisaalta lupa myös nukkua pidempään vapaina aamuina)
- Hoitoon tulot mieluummin ennen toiminnan alkua kuin kesken kaiken (haasteena tuntiperustainen laskutus)
- Milloin on lapsen edun mukaista jäädä yöksi päiväkotiin?
- Aloituskeskustelujen merkitys

Vaikea tulla suoraan ruokailuun/nukkuriin, kun kovasti halua leikkiä

Keskeytykset ja kesken jäävät toiminnot olivat yksi henkilökuntaa puhututtava teema. Se on toki tuttua myös päiväkodin puolelta, mutta vuoroahoito tuo keskeytyksiinkin vielä oman lisänsä. Kun lapset tulevat ja menevät omissa rytmeissään, tarkoittaa se jatkuvia keskeytyksiä päivän ohjelmaan. Toimintaa onkin hyvä pyrkiä järjestämään niin, ettei lapsi tule hetkeksi yhteen toimintaan ja siirry pian toiseen, vaan kuten alla olevassa esimerkissä todetaan, lapsi pyritään ohjaamaan suoraan seuraavaan toimintaan, jotta tilanteet eivät olisi niin sirpaleisia.

”Koska lapsi ehtii leikkiä vain hetken ennen ulosmenoa, pyritään järjestämään että hän pääsisi suoraan ulos. Näin vältetään yksi keskeytys.”

Sitten taas leikkejä pitäisi alkaa lopettelemaan juuri kun lapsi on päässyt vauhtiin.

Leikit ovat kesken kun lasta tullaan hakemaan.

Keskeytykset liittyivät esimerkeissä usein lapsen hoitoon tulotilanteisiin. Hoitoon tulo kesken menossa olevan toiminnan on haastavaa sekä kyseisen lapsen että lapsiryhmän kannalta, joten vuorohoidossa on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten päiväkodin rutiinit otetaan huomioon lasten tulotilanteissa. Eija Salonen Jyväskylän yliopistosta tutkii väitöskirjassaan pienten lasten vuoroahoitoon tulotilanteita. Keskeistä näissä tilanteissa on se, miten työntekijät

jatkavat päiväkodissa meneillään olevia rutiineja ja samaan aikaan ottavat sensitiivisesti huomioon hoitoon tulevat lapset ja heidän tarpeensa, jotka voivat olla hyvin erilaisia kuin päiväkodissa meneillään oleva toiminta.

Vuorohoito yksilöllisine rytmeineen tuo haastetta **ryhmytymiseen** ja **vertaissuhteisiin**. Erityisyys tuo mukanaan monenlaisia haasteita, sillä vireystila vaikuttaa lapsen mahdollisuuksiin osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa.

Heterogeeniset ryhmät iltaisin hankaloittaa toimintaa. Pienet vievät huomiota ja paikalla vain yksi aikuinen.

Kavereiden puute vaikeaa kun tulee aikaiseen aamuun

Aamulla tuokioilla olleet lapset eivät ehkä jaksakaan enää ohjattua toimintaa iltapäivällä yhden iltavuorossa olevan lapsen kanssa.

Eri rytmisyys toisten lasten kanssa, aamuvuorolaiset lähtevät kotiin, iltavuorolaiset tulevat myöhemmin, tällä lapsella 9-20 hoitoaika.

Lapsen vireystila on parhain iltapäiväulkoilussa mutta silloin lähtee lapsia ja työntekijöitä kotiin koko ajan.

Iltapäivällä ei pienryhmätoiminta onnistu, koska lapsimäärät suurempia ja muutoksia ryhmän aikuisten ja lasten suhteen

Toiminta-aika aamupäivisin jos ei ole paljon vuorohoitolapsia, ryhmätoiminnan järjestäminen haastavaa iltavuorolaisille

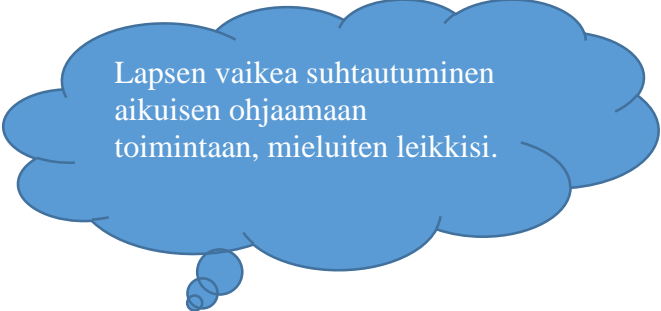
Iltavuorolaisille eskaria toteutetaan hoitoon tullessa esim. nukkariaikana tai sen jälkeen tai jos leikit vievät voiton, niin illalla.

Ryhmytymiseen käytetään aikaa ja aikuinen etsii tekemisen/leikkikaverin.

Porrastukset, kuka minkäkin ryhmän mukana syömään, ulos, unille, jne.. vaatii suunnittelua ja hetkessä elämistä!

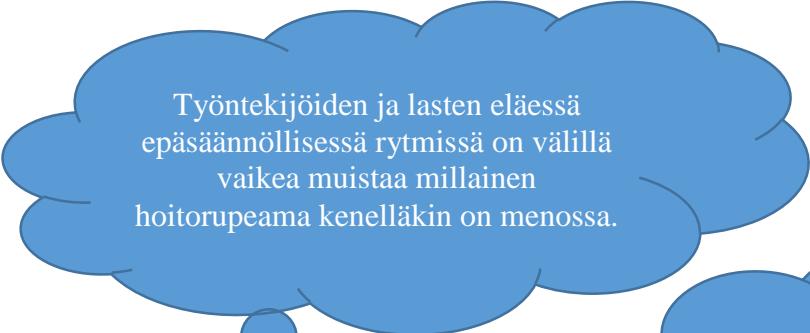
Pienryhmätoiminnassa on mahdollisuus huomioida lapsen vireystaso ja olla lähellä ristiriitojen välttämiseksi.

Varhaiskasvatuslain mukaan jokaisella lapsella on oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen. Vuorohoidossa tuleekin suunnitella tarkkaan miten tämä toteutuu jokaisen lapsen kohdalla. Kaikki lapset eivät voi osallistua kaikkeen toimintaan, mutta on tärkeää tarkastella, että pidemmällä aikavälillä kukin lapsi pääsee osalliseksi monipuolista toimintaa. Puhun vuorohoitokontekstissa mielellään arjen pedagogiikasta, jolloin opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet ja päämäärät huomioidaan kokonaisvaltaisesti toiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi leikkiä ja ohjattua toimintaa ei tällöin nähdä erillisinä toimintoina, vaan ne voidaan luovasti yhdistää tavoitteiden mukaiseksi toiminnaksi.

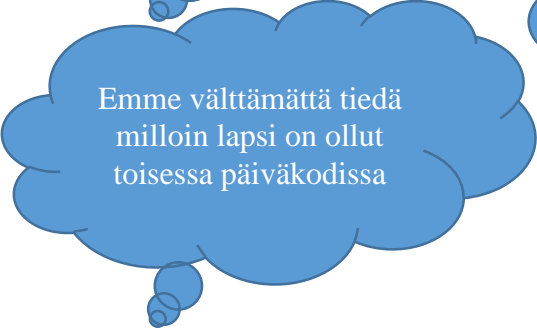
Lapsen vaikea suhtautuminen aikuisen ohjaamaan toimintaan, mieluiten leikkisi.

Lapsen yksilöllisen huomioimisen kannalta olisi **olennaista tietää lapsen pidempiaikaiset hoitovuorot** eri yksiköissä. Tämä ei kuitenkaan aina toteudu vuorohoidossa. Tiedonkulku jo saman yksikön eri ryhmien välillä voi olla haastavaa työntekijöiden vaihtelevien työvuorojen vuoksi. Lapsen hyvä vireystila on kuitenkin lähtökohta kasvatuksen, hoidon ja opetuksen vastaanottamiselle. Siksi on erityisen tärkeää tietää mistä lapsi on tulossa ja mihin menossa. Monissa iltahoitoa tarjoavissa yksiköissä ei tiedetä milloin lapsi on ns. ”keikkalapsena” ympärivuorokautisesta hoitoa tarjoavassa yksikössä. Vuorohoidon järjestäminen on kallista, siksi on turvauduttu erilaisiin järjestelyihin, jotka eivät aina takaa pysyviä fyysisiä tiloja tai sosiaalisia suhteita hoitajiin ja muihin lapsiin. Kun vuorohoidon tarve kunnassa on pientä, voidaan lapsen hoito ostaa yksityiseltä palveluntarjoajalta.

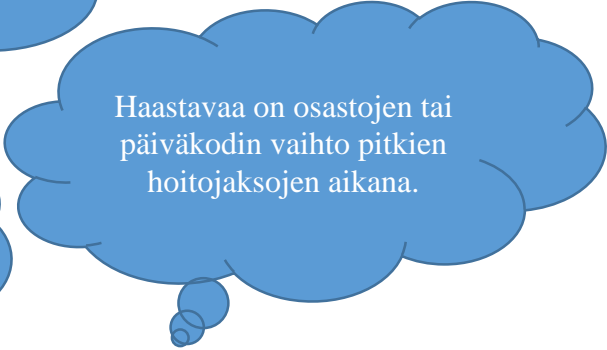

Työntekijöiden ja lasten elässä epäsäännöllisessä rytmissä on välillä vaikea muistaa millainen hoitorupeama kenelläkin on menossa.

Hoito ostetaan yksityiseltä, jos viikonloppuna vain yksi lapsi.

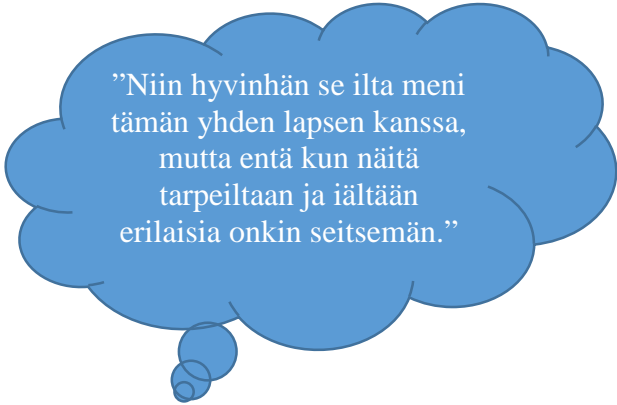

Emme välttämättä tiedä milloin lapsi on ollut toisessa päiväkodissa

Haastavaa on osastojen tai päiväkodin vaihto pitkien hoitajaksojen aikana.

Suurimpana haasteena rytmien muutokselle työntekijät mainitsivat **henkilökunta- ja tilaresurssit**. Myös yhä lisääntyneet kirjaamiset, palaverit ja muut keskeytykset nähtiin haasteena monipuolisen pedagogiikan toteuttamiselle eri aikoina. Toisaalta työntekijöiden **asenne ja motivaatio** puhututti vuorohoidon henkilökuntaa. Kun henkilökunnalla on hyvä asenne, ongelmat nähdään haasteina, joihin on löydettävissä ratkaisu. Työntekijät kokivatkin tärkeiksi ominaisuuksiksi herkkyyden havaita eri tilanteita ja nähdä eri tilanteiden pedagogiset mahdollisuudet.

”Niin hyvinhän se ilta meni tämän yhden lapsen kanssa, mutta entä kun näitä tarpeiltaan ja iältään erilaisia onkin seitsemän.”